

Posudek vedoucího bakalářské diplomové práce:

Ondřej MYSLIVEC, *Niterný odstup od smyslového vjemu ve vybraných českých raněnovověkých mravokárných textech*, FHS UK Praha 2018, stran 60.

Dnešní čtenář, který bude pročítat náboženské mravokárné texty 16. století, narazí na způsob jejich výkladu, jenž mu bude připadat velmi nezvyklý zejména tím, že v mnoha z těchto textů se nepočítá s vnitřním prostorem duše, v němž by člověk mohl odstoupit od hříšného podnětu, přicházejícího skrze smyslové vjemy (samo vidění či slyšení atd. něčeho je již hříšné). Autor předkládané práce se zaměřuje na pět zvolených pramenných textů (základním mu je *Spis o zraku* Jana Blahoslava, čtyři další texty jsou spíše komparativním pozadím) a způsob jeho pojednání chce posuzovat ve vztahu k Eliasově civilizační teorii (která, mj. pojednáním přechodu sociogenních nátlaků v nátlaky psychogenní, nabízí možný interpretační klíč). Tento způsob založení práce považuji za šťastný. Za velmi dobré řešení mám i to, že Ondřej Myslivec Blahoslavův způsob pojednávání zraku spojuje s tím, co Suzannah Biernoff pojednává jako "vtělené pojetí zraku" a jako jeho reciproční pojetí (zrak, pohled může oboustranně "fyzicky škodit"). Souhlas lze vyslovit s autorovým stanovením rozdílu mezi Blahoslavem, N Meziříčským a bratrským *Napomenutím* na straně jedné (není v nich vnitřní prostor pro mentální odstup od hříšných podnětů) a Žalanským a Martinovským na straně druhé (v jejichž textech tento prostor již nějak pojednán je). Souhlas zasluhuje i, s odkazem na Eliase učiněné, situování Blahoslavova a dalších rozebíraných textů někde na počátek přechodu od vrcholně středověkého pojetí (vtělené pojetí zraku) k osvícenskému pohledu na mravnost (s. 56-57). Práce je založena na odpovídajícím okruhu pramenných textů a dostatečně velkém souboru sekundární literatury (s. 58-60). S ohledem na vše právě řečené hodnotím předkládanou práci velmi kladně. Následně uvádím tři otázky, které mají posloužit jako vstup do ústní části obhajoby.

Prvým problémem jenž se nabízí k dalšímu promyšlení, je (1.) takřikajíc *bezvýhodná zachycenost do pasti metafor*. Autor posuzované práce si je tohoto problému vědom. Máme tu co do činění přinejmenším s trojí "vrstvou" metafor: Jednak je to metaforika biblických textů, jednak patristů a konečně autorů 16. století. Ta druhá a třetí vrstva je z té první do značné míry odvozená, avšak není s ní zajisté totožná. Nevytváří-li Blahoslavův text *Spisu o zraku* předpoklady pro vnitřní prostor od bezprostřední hříšnosti a škodlivosti zrakového vjemu a je-li jako obrana nabízeno "umírání vjemů" v podobě technik "odvracení pozornosti" (s. 21), je z pozice dnešního čtenáře zajisté těžko rozhodnout, kde se Blahoslav nachází na škále mezi striktní doslovností na jedné a plnou symbolicko-alegorickou metaforičností na straně druhé. Problémem je, že, reflektujeme-li náš, "moderní" jazyk, i my užíváme termínů, které jsou (alespoň ve svém původu) založeny metaforou, přičemž jim však jsme s to připisovat relativně pevný, "doslovný",

význam. Ono "odvrácení" "pozornosti", i když by se o něm mluvilo ve smyslu vnitřního, mentálního procesu, v sobě obsahuje (původnější) pohybovou a zrakovou metaforu. Jak tedy rozhodnout, co a do jaké míry je metaforou a co je míněno doslovně? Nekončí naše badatelská způsobilost jen u toho, že jsme schopni říci, že to či ono je formulováno z dnešního hlediska neobvykle?

Z evangelického prostředí jsou zde sledované doby k dispozici i další texty, které by (2.) mohly poskytnout určitý interpretační návod, popř. by mohly ukázat, že to, že se v českém evangelickém prostředí vyskytuje kupříkladu Blahoslavův *Spis o zraku*, ještě neznámá, že jím můžeme dobové bratrské smýšlení charakterizovat jako celek. Zajímá-li nás "vnitřní prostor", v němž lze "pomyslně" "odstoupit" od "vnějších, smyslových podnětů", pak lze jako protiklad k Blahoslavovi, Meziříčskému a *Napomenutí* postavit text dobově značně vlivný. Je jím Lutherovo pojednání *O klíčích Kristových* (, které vyšlo česky již v 16. století zásluhou překladu pořízeného Jednotou bratrskou (nové vydání Oto Halamou je z roku 2005). Luther v něm působnost Slova Božího a klíčů Kristových úzce spojuje ze způsobilostí doznat si ve svém svědomí své hříchy a po té se Slovem Božím znovuzrodit. "Svědomí" je zde nutně oním vnitřním prostorem, v němž jde od hříchu odstoupit. Je pak otázkou (nikoli nespornou pravdou), zda právě výskyt textů typu Lutherových *Klíčů Kristových* nemůže být určitou nápovědou, že bratrské prostředí 16. století patrně dovedlo Blahoslavovu striktnost (jeho "vtělené pojetí zraku") číst jako metaforu?

To, co Ondřej Myslivec uvádí velmi přesně v závěru (s. 56-57), totiž že je rozdíl mezi Blahoslavem, Meziříčským a *Napomenutím* (tj. bratrskými texty) na jedné a Žalanským a Martinovským na straně druhé v tom smyslu, že zejména Martinovský má smysl pro pojednání vnitřního prostoru, v němž lze mentálně, psychicky odstoupit od hříšného podnětu a "srdce svého k němu nepřikládati", by (3.) bylo možné interpretovat s ohledem na *konfesijní rozdíly*. Není tento rozdíl dán do značné míry tím, že jde na jedné straně o texty bratrské a na straně druhé novotrakvistické? K odpovědi by bylo možné z prací autorem užitých použít Jindřicha Halamu, dále by bylo možné se opírat o Ferdinanda Hrejsu či Amedeo Molnára.

Vše výše uvedené není výtkou chyb, nýbrž se jedná o podněty do diskuse při obhajobě a pro případné další bádání. Předkládanou práci považuje za zdařilou a myšlenkově vyžralou. Proto ji bez výhrad doporučuji k obhájení a navrhuji její hodnocení jako *výborné*.

Jan Horský

V Praze 15. srpna 2018